

Τὸ χρέος τῆς μαρτυρίας καὶ ἡ εὐθύνη τοῦ διαλόγου

Οἱ πολιτισμοί, οἱ γλῶσσες, οἱ θρησκείες συναντῶνται μέσα στοῦ ἀνοικτοῦ περιβάλλον τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν καὶ πολλοὶ διαβλέπουν ἤδη τὴ νέα ἀπειλὴ τῆς ἰσοπέδωσης τῶν πολιτιστικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἰδιαιτεροτήτων καὶ τὴν ἐπιβολὴ μιᾶς ἐνιαίας μορφῆς πολιτισμοῦ σὲ παγκόσμια κλίμακα. Γίνεται λόγος, καὶ εἶναι ὡς ἓνα σημεῖο ἀληθές, ὅτι διάφοροι ἀλλοτριωτικοὶ μηχανισμοὶ σταδιακὰ ὀδηγοῦν σὲ ἓνα εἶδος θρησκευτικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ ἀποχρωματισμοῦ, ὁ ὁποῖος σαρώνει κάθε ἑτερότητα καὶ ἰδιομορφία, ἐπιβάλλοντας παντοῦ ἓναν κυρίαρχο τρόπο ζωῆς καὶ σκέψης.

Στὸ νέο αὐτὸ περιβάλλον καὶ παρὰ τὶς ὅποιες ἀντιξοότητες, ἡ χριστιανικὴ θεολογία καλεῖται νὰ ἐκφράσει τὴ μαρτυρία της καὶ νὰ διαλεχθεῖ δημιουργικὰ μὲ τὴν πολιτιστικὴ καὶ θρησκευτικὴ ποικιλομορφία τοῦ σύγχρονου κόσμου. Ὅφειλε νὰ φανερώσει τὴν ἀληθινὴ οἰκουμενικότητα καὶ ἀνεκτικότητά της, γιὰ νὰ προσπεράσει τὴ μισαλλοδοξία καὶ τὸ φανατισμὸ ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν προέρχεται. Ὁ κίνδυνος ποὺ ἀπειλεῖ τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ σὲ ὅλα τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη τῆς γῆς δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν φανατισμὸ καὶ τὴ μισαλλοδοξία. Ὁ φανατικὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ σφιχταγκαλιάζει τὴν ἀλήθεια τόσο πολὺ, ὥστε τελικὰ τὴν πνίγει. Ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸν Θεό, τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκλαμβάνεται ὡς δογματισμὸς καὶ ἀποκλειστικότητα ἀλλὰ ὡς ἐρμηνευτικὴ πρόταση καὶ δυνατότητα νὰ προσέλθει σὲ διάλογο καὶ σχέση μὲ τὸν ἄλλον. Στὴν ἐποχὴ μας, ὅσο ποτὲ ἴσως ἄλλοτε, προβάλλει ἡ εὐθύνη τῆς χριστιανικῆς θεολογίας νὰ διαλεχθεῖ δημιουργικὰ, ὅπως εἶχε πράξει μὲ δυναμικὸ τρόπο ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος, μὲ τὸν πολυπτυχο καὶ πολυθρησκευτικὸν κόσμον μας.

Ἡ ὀρθόδοξη θεολογία ἰδιαίτερα, ποὺ ἔχει μίαν ἄλλη παράδοση καὶ ἐμπειρία στὴν ἱστορικὴ της διαδρομὴ καὶ δὲν βαρύνεται μὲ μία «ἱμπεριαλιστικὴ σχεδὸν καταγραφή τῆς ἱστορίας τῆς Ἱεραποστολῆς», ὅπως συνέβη στὴ χριστιανικὴ Δύση, μπορεῖ νὰ συνεργαστεῖ δημιουργικὰ καὶ νὰ προσανατολίσει πρὸς μίαν οἰκουμενικότητα, ἡ ὁποία θὰ σέβεται τὴ διαφορὰ καὶ τὴν ἑτερότητα. Ἡ ὀρθόδοξη θεολογία εἶναι ἀνάγκη νὰ πραγματοποιήσῃ ἓνα δημιουργικὸ ἀνοιγμα πρὸς τὸν πολυπολιτισμικὸν κόσμον μας, προσλαμβάνοντας τὰ προβλήματα καὶ τοὺς προβληματισμούς του. Χρειαζέται μίαν νέα προσέγγιση τῶν σημερινῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτιστικῶν πραγματικότητων, μέσα ἀπὸ μίαν θεολογικὴν προσέγγιση τῆς θρησκευ-

τικῆς ἑτερότητας, πού δὲν θὰ ἔχει ὥστόσο τίποτε κοινὸ μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ συγκρητισμοῦ. Εἶναι ὄντως ἀνάγκη στὶς μέρες μας ἡ ὀρθόδοξη θεολογία νὰ προχωρήσει πρὸ πέρα καὶ ἀπὸ τὴν νεωτερικότητα καὶ νὰ ἀποδεχθεῖ τὸν πλουραλισμὸ καὶ τὴν ἑτερότητα τῶν ἄλλων κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε ταυτόχρονα νὰ μὴν ὑποτιμᾷ, συμβιβάζει, πολὺ δὲ περισσότερο ἐγκαταλείπει τὴν ὀρθόδοξη αὐτοσυνειδησία καὶ ταυτότητα. Στοιχεῖα μιᾶς τέτοιας θεολογικῆς προσέγγισης ὡς ἀλληλοσεβασμὸς, ἀποδοχὴ καὶ εἰρηνικὴ συνύπαρξη μὲ τὴ θρησκευτικὴ ἢ ὅποια ἄλλη ἑτερότητα, εἶναι διάσπαρτα μέσα στὴν Ἁγία Γραφή καὶ στὰ πατερικὰ κείμενα.

Στὸ κέντρο τοῦ διαλόγου θὰ πρέπει νὰ βρίσκονται οἱ ἄνθρωποι τῶν ἄλλων θρησκειῶν καὶ ἰδεολογιῶν καὶ ὄχι ἀφηρημένα καὶ ἀπρόσωπα συστήματα. Ὁ διάλογος ὀφείλει νὰ προσανατολίζεται καὶ νὰ δομεῖται στὴ βάση τοῦ Ματθ. 7,12: «Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς». Νὰ γίνεται ἀποδεκτὸς ὁ πλουραλισμὸς τῶν ἰδεῶν, τῶν σκέψεων, τῆς ζωῆς καὶ τῶν δομῶν. Ὁ Θεός, ἄλλωστε, «οὐκ ἀμάρτυρον αὐτὸν ἀφήκεν» (Πράξ. 14,17). Σημάδια του ὑπάρχουν στοὺς ἄλλους πολιτισμοὺς καὶ στὶς θρησκείες. Τοῦτο δὲν συνιστᾷ σαφῶς κάποια ἀνερμήνευτη φυσικὴ ἀναγκαιότητα ἀλλὰ ὑπογραμμίζει τὴ θετικὴ ἀξία τῆς ἑτερότητας μέσα στὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ νὰ ἀποκαλύπτεται καὶ νὰ συνομιλεῖ μὲ τὴν ποικιλομορφία τοῦ κόσμου του. Τὸ χρέος τῆς οἰκουμενικῆς μαρτυρίας τῆς πίστεως ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναζήτησις τῆς ἐνότητας, καθὼς καὶ πολλὰς ἄλλες παράμετροι τῆς θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας μποροῦν νὰ συνεισφέρουν στὴ δημιουργικὴ καὶ ἔμπρακτὴ ἀπάντησή της στὶς νέες συνθήκες τῆς παγκοσμιοποίησης καὶ τῆς πολυπολιτισμικότητας. Οἱ σύγχρονες κοινωνίες προκαλοῦν τὴν ὀρθόδοξη θεολογία νὰ ἀνακαλύψει μέσα ἀπὸ τὴν ἑτερότητά της τὰ στοιχεῖα ταυτότητας καὶ ὄχι ἀντίθεσης μὲ ἄλλες συλλογικότητες πού ἐπιμένουν στὴν ἑτερότητά τους γιὰ νὰ συνυπάρξουν εἰρηνικὰ καὶ δίκαια στὸν ἴδιο ζωτικὸ χῶρο.

Πρόκειται κατὰ βάση γιὰ ἀρχές, ὅπως ἡ μαρτυρία τῆς ἀλήθειας, ἡ κοινωνία καὶ ἡ ἑτερότητα, ἡ ἀνοικτότητα, ἡ νηφαλιότητα, ἡ οἰκουμενικότητα, ἡ ἀποδοχὴ καὶ ὁ σεβασμὸς τοῦ ἄλλου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του, ὁ πλουραλισμὸς, ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξη, ὁ διάλογος, ἡ ἐλευθερία, τὶς ὁποῖες διαμόρφωσε καὶ καλλιέργησε ἡ πίστις καὶ ἡ ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας ἤδη κατὰ τὴν πρώτη ἱστορικὴ της περίοδο. Ἡ ἐμπειρία τῆς ἀρχέγονης Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, ἐνῶ μάτωνε μὲ τοὺς διωγμούς, ζύμωσε πολιτισμοὺς καὶ λαοὺς, φανερώνει ὅτι ἡ θεολογία της μπορεῖ νὰ διαλεχθεῖ γόνιμα καὶ δημιουργικὰ μὲ τὶς ἄλλες πολιτιστικὲς καὶ θρησκευτικὲς παραδόσεις, πραγματώνοντας ἔτσι τὴν ἐσχατολογικὴ προοπτικὴ τῆς Ἐκκλησίας, πέρα ἀπὸ κάθε συγκρητιστικὴ προσέγγιση, ὅπου ὅλα ἀπαξιώνονται ἐνόψει τῆς παγκοσμιοποίησης.

Σταῦρος Γιαγκάζογλου